

דאם כן, אם נאמר שרב נחמן לא יכול לסבור יג-א כרבן גמליאל

אלא רק כרבי יהושע — **קשיא הלכתא אהלכתא:**

דקיימא לך הלכתא כרב נחמן בדיני ממונות.

ובהא, לענין תביעת כתובה, **אמר רב יהודה אמר שמואל** שהלכה כרבן גמליאל.

ואם כן, יש סתירה בין ההלכה של תביעת מנה להלכה של תביעת כתובה.

אלא לאו, שמע מינה, כדמשנינן, שרב נחמן מודה לדברי רבן גמליאל שנאמנת האשה להוציא ממון ממוחזק כשיש לה טענת ברי עם מיגו או חזקה.

ומסקינן: **אכן שמע מינה:**

מתניתין:

הנושא אשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים.

בין המקרה שדיבר עליו רב נחמן לגבי תביעת מנה, לבין המקרה שדיבר עליו רבן גמליאל לגבי תביעת כתובה — **שעד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם,** בתביעת כתובה, שנאמנת להוציא מהבעל המוחזק בטענה כי אחר שארסה נאנסה, **אלא** משום **דאמרינן אוקמה אחזקה,** (14) שיש לה חזקת הגוף שמסייעת לה בטענתה, (15) שהרי הספק הוא על שעת האירוסין, אם היתה אז בתולה ונשתעבד לה כתובה של מאתים או שמא בעולה היתה. ויש לאשה חזקת הגוף שבתולה נולדה, והעמד אשה על חזקתה שעדיין בתולה היתה בשעת אירוסיה, ורק עכשיו, אחרי האירוסין נאנסה. (16)

אבל הכא לגבי תביעת מנה, בכרי ושמא, **מאי,** איזו חזקה **אית ליה להאי,** לתובע, שיהיה נאמן מחמתה להוציא ממון מהמוחזק? (17)

ולכן סובר רב נחמן שעדיף המוחזק בממון, ופטור מלשלם.

ומסיימת הגמרא: **הכי נמי מסתברא, כדקא משנינן,** שיש לנו הכרח לומר **דרב נחמן הוא דאמר כרבן גמליאל.**

16. ואפילו באופן שאין ידוע זמן האירוסין, אין אומרים שצריך להעמידה בחזקת שאינה ארוסה, ולומר שלא נתארסה עד אחר הבעילה. לפי שהספק הוא על הבעילה מתי היתה, ואומרים שעכשיו נבעלה. חוות דעת (סימן נ').

17. כתב הקצוה"ח (סי' פ"ב ס"ק ז') שכשיש לטוען ברי חזקה שמסייעת לטענתו, אף כשטענת הברי היא טענה גרועה, ברי עדיף, ולכן במלוה בשטר שטען הלוה מחלת לי והמלוה אומר איני

14. סיוע זה של מיגו או חזקה מועיל אפילו כשהברי הוא גרוע והשמא טוב, כמו באומרת משארסתני נאנסתי, שהיא יודעת שאין הבעל יכול להכחישה ולכן הברי שלה גרוע והשמא של הבעל טוב, שאינו יכול לדעת מתי נאנסה. תוספות (ד"ה רב הונא).

15. אפילו כשיש סיוע של חזקה להברי אין אומרים ברי עדיף אלא כשאומר ברי על פי ידיעת עצמו, ולא על פי אחר שאומר ברי. תוספות לקמן (דף עו. ד"ה רישא).

היא אומרת, מוכת עין אני, קודם אירוסין, ויש לי כתובה מנה, כדברי חכמים לעיל (יא, א).

והוא אומר, לא כי, אלא שמא דרוסת איש, בעולת איש קודם ארוסין את, ואין לך כתובה כלל.

רבן גמליאל ורבי אלעזר אומרים, שהאשה נאמנת⁽¹⁾ כיון שטוענת טענת "ברי", וסוברים שברי ושמא, ברי עדיף אפילו כנגד המוחזק.

ורבי יהושע אומר, לא מפיה אנו חייין, לסמוך על דבריה. אלא הרי זו בחזקת דרוסת [בעולת] איש קודם ארוסין, ואין לה כלום עד שתביא ראיה לדבריה, שהמוציא מחברו עליו הראיה:

גמרא:

והוינן בה: טענתייהו במאי?

על איזה סכום של כתובה היא תובעת אותו, ומה הוא הסכום שרוצה הבעל ליתן.

רבי יוחנן אמר: משנתינו במאתים ומנה.

שהיא אומרת, מוכת עין אני ויש לי כתובה מאתים, ואף על פי שלא הכרת בי שאני מוכת עין.

והוא אומר, דרוסת איש היית עוד קודם שאירסתיך לי לאשה, ואין לך אלא מנה.

וסובר רבי יוחנן, שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה.

רבי אלעזר אמר במנה ולא כלום.

שהיא תובעת מנה מחמת שהיא מוכת עין, והוא אומר אין לך כלום, לפי שבעולת איש את, ומקחי מקח טעות.

ומסבירה הגמרא את יסוד מחלוקתם:

רבי יוחנן אמר במאתים ומנה משום שסבר לה להעמיד את משנתינו כרבי מאיר, דאמר, בין הכיר בה שהיא מוכת עין ובין לא הכיר בה, כתובתה מאתים.

ורבי אלעזר אומר במנה ולא כלום, משום שסבר לה להעמיד משנתינו כרבנן, דאמרי, בין הכיר בה שהיא מוכת עין בין לא הכיר בה, כתובתה מנה.

והוינן בה לרב יוחנן שתי שאלות:

א. בשלמא רבי אלעזר לא קאמר כרבי יוחנן להעמיד משנתינו בטוענת מאתים, משום דקא מוקי לה למשנתינו כרבנן, והרי עדיף להעמיד משנה סתמא לפי שיטת רבנן, ולא לפי רבי מאיר שהוא דעת יחיד.

אלא רבי יוחנן, מאי טעמא לא אמר להעמיד

זוכר, כיון שחזקת ממון מסייעת ללוה, ברי עדיף ופטור.

1. להלכה היא נאמנת, ונחלקו הראשונים בטעם הדבר, הרמב"ן לקמן (דף טז). הביא דעה אחת, וכן דעת המהרי"ט לקמן (דף עו. ד"ה ר"א)

שמאחר שהספק הוא בין מוכת עין לבעולה, אין כאן חזקת הגוף, וכתב הר"ן שמעמידים אותה על חזקת בנות ישראל שאינן מזנות. ובשו"ת בית הלוי (חלק ג' סי' י"ז אות ד') כתב שיש לה חזקת הדין, שמשעה שנולדה היתה בחזקת שאם תנשא תהיה כתובתה מאתים, וכיון שנולד בה

1. המשנה הקודמת: בטוענת משארסתני נאנסתי.

2. משנתינו, שטוענת מוכת עץ אני.

כי משנה **חדא**, משנתינו שהיא אומרת מוכת עץ אני, נתחדש בה שיש למוכת עץ מנה אפילו שלא הכיר בה בעלה, **לאפוקי מדרמי בר חמא** שאמר לעיל גבי מוכת עץ שבלא הכיר בה לדברי הכל אין לה כלום.

ומשנה **חדא**, המשנה הקודמת שהיא טוענת משארסתני נאנסתי והוא אומר שקודם האירוסין נאנסה והיה מקחו מקח טעות, נתחדש בה שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום **לאפוקי מדרב חייא בר אבין אמר רב ששת** שאמר לעיל (דף יא) שכתובתה מנה.

אלא לרבי יוחנן, שאמר שבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ולפי זה יוצא שהביאור במשנה הקודמת בטענת הבעל שאומר שהיתה בעולה קודם האירוסין ומקחו מקח טעות, פירושו על מאתיים אבל מנה יש לה, אם כן קשה, **תרתני, למה לי?**

מדוע נכתבה המשנה הקודמת? אם

את המשנה כרבנן, וכמו שהעמיד רבי **אלעזר**.

ומפרשינן: **קסבר רבי יוחנן, כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, יש לה כתובה מנה**.

ואם נעמיד משנתינו **הכא** כרבנן, הסוברים שכתובת מוכת עץ מנה, יוצא שאין ויכוח ביניהם. כי בין **הוא**, שטוען שהיא בעולת איש, **קאמר** שכתובתה **מנה**, ובין **היא**, שטוענת שהיא מוכת עץ, **קאמרה** שכתובתה **מנה**.

ואם כן, **מאי איכא**, מה הבדל יש בין **טענה דירידה** שלו ל**טענה דירדה** שלה, והרי לפי דברי שניהם מגיע לה כתובה מנה. ולכן, מוכרח רבי יוחנן להעמיד משנתינו אליבא דרבי מאיר, שכתובת מוכת עץ מאתיים, ואז יש הבדל בין טענתו שהיא בעולה וכתובתה מנה לבין טענתה שהיא מוכת עץ שכתובתה מאתיים.

ועוד הוינן בה לרבי יוחנן:

ב. **בשלמא לרבי אלעזר** שאמר שאם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום, **היינו דקתני תרתני**. מבואר מדוע נכתבו שני אופנים של תביעת כתובה ורק עם טענות שונות

כתב החוות דעת (סימן נ' ס"ק א' וסימן קפ"ז ס"ק ה'), שאף על פי שודאי נשתנה הגוף באחד משני אופנים, שהרי גם מוכת עץ פתחה פתוח, מעמידים בחזקת הגוף שלא נבעלה. אבל הבית הלוי (שם אות א') כתב מטעם אחר שיש כאן חזקת הגוף, שמאחר שאם בעולת איש היא נעשה בה מעשה חדש של בעילה, ואילו אם מוכת עץ היא הרי כל הבתולות נחבטות על גבי

ספק אם נשתנה דינה להיות כתובתה מנה או לא, מעמידים אותה בחזקתה הראשונה. (עיי"ש שזהו רק לסוברים שמוכת עץ יש לה כתובה מאתיים ולבעולה מנה, אבל אם מוכת עץ יש לה מנה ובעולה היא מקח טעות אין חזקה זו שהרי הספק הוא אם נתקדשה כלל).

אבל דעת הרמב"ן (שם) שיש כאן חזקת הגוף שיש לה חזקה שאינה בעולת איש בלא בעל. וכן

היא מוכת עץ תחתיו או שהיא מוכת עץ קודם לכן. וקמשמע לן שאף על פי כן סובר רבן גמליאל שמהימנא:

מתניתין:

אשה, אפילו שאינה נשואה, אם נבעלה לנתין או לממזר, פסולה לכהונה.

א. ראוה לאשה פנויה שהיא מדברת, מתיחדת, עם אחד בשוק, ואמרו לה מה טיבו [ייחוסו] של איש זה?

אמרה להם: איש פלוני, וכהן הוא.

כלומר, הינו אדם מיוחס לכהונה.

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת, והרי היא בחזקת שנבעלה לאדם כשר, וכשרה לכהונה.

ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין.

אלא, הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר, עד שתביא ראיה לדבריה. כי מאחר שהפקירה את עצמה אינה בודקת למי נבעלה.

ב. היתה הפנויה מעוברת, ואמרו לה מה טיבו של עובר זה ממי נתעברת מאדם כשר או מאדם הפוסל לכהונה, אמרה מאיש פלוני וכהן הוא, אדם כשר הוא.

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,

להשמיענו את מחלוקת רבן גמליאל ורבי יהושע בברי ושמא, והעמד ממון בחזקתו, מספיק היה לשנות את משנתינו, הדנה בטוענת מוכת עץ אני, שמשמיענו התנא גם את הדין שמוכת עץ שלא הכיר בה בעלה יש לה כתובה, ושלא כדברי רמי בר חמא שאמר שאין לה כלום, וגם משמיענו את המחלוקת של רבן גמליאל ורבי יהושע.

ומתריצין: גם לפי רבי יוחנן יש חידוש בשתי המשניות.

משנה חדא, היא להודיעך כחו דרבן גמליאל.

ומשנה חדא היא להודיעך כחו דרבי יהושע.

ומבאר הגמרא:

קמייתא, המשנה הקודמת, שטוענת משארסתני נאנסתי, היא להודיעך כחו דרבי יהושע שאינה נאמנת, דאף על גב דאיכא למימר מיגו שיש לה טענת "מיגו", לפי שיכלה לטעון טענה טובה יותר, שהוכתה מעץ אחרי האירוסין, ובטענה זו אינה נפסלת לכהונה. ומוכח מזה שלא טענה כן, שהיא דוברת אמת, אף על פי כן סובר רבי יהושע שלא מהימנא.

בתרייתא, משנתינו, היא להודיעך כחו דרבן גמליאל, דאף על גב דליכא למימר מיגו, אי אפשר לומר מיגו לפי רבי יוחנן, שהעמיד משנתינו כרבי מאיר שאמר מוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מאתים, ואין לה טענה טובה יותר לטעון, אפילו שהיא טוענת שהיא מוכת עץ תחתיו, לפי שאין הבדל אם

כיון שמעשה החבטה נעשה בכלום, ולכן מעמידים אותה בחזקת הגוף שלא נתחדש בה

קרקע, אלא שעל פי רוב אין מאבדות בתוליהן על ידי כך, ונמצא שאין כאן התחדשות מעשה,

היא [ובתה] (2) כשרה לכהונה.

עוד מקשינן לרב אסי:

בשלמא לזעירי, היינו דקתני תרתי. מבואר היטב מדוע הביאה המשנה את מחלוקת רבי יהושע ורבן גמליאל בשני אופנים, א. **במדברת,** להודיעך כחו של רבי יהושע שאף על פי שלא ראוה שנבעלה, פסולה. ב. **ובמעוברת** להודיעך כחו של רבן גמליאל, שאף על פי שנבעלה ודאי, נאמנת.

אלא לרב אסי שביאר שגם האופן של מדברת היינו שראוה שנבעלה, אם כן תרתי למה לי.

ומתריצין: **חדא** האופן של ראוה מדברת נכתב **להכשיר** בה אותה לרבן גמליאל.

חדא האופן של מעוברת נכתב **להכשיר** את העובר **בתה** שאם העובר נקבה כשרה להנשא לכהונה, לרבן גמליאל.

כי אם היה נכתב במשנה רק האופן שראוה מדברת, הייתי אומר שרק כלפי עצמה היא נאמנת לרבן גמליאל משום שיש לה חזקת כשרות מעיקרא, ומעמידים אותה על החזקה ולא פוסלים אותה מספק. אבל כלפי העובר, שאין לו חזקת כשרות הייתי אומר שאינה נאמנת. קמשמע לן באופן של מעוברת, שגם כלפי העובר נאמנת.

והוינן בה: **הניחא למאן דאמר** לקמן, שפירש את המשנה שלדברי רבן גמליאל **המכשיר** בה סובר שמכשיר גם כן **בבתה**, אם כן מבואר מדוע נכתבו שני האופנים במשנה, אחד להכשיר אותה, ואחד להכשיר את העובר.

ורבי יהושע אומר: **לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר, עד שתביא ראיה לדבריה** שנתעברה מאדם כשר.

אבל לענין ירושה, אפילו לרבן גמליאל אינה נאמנת.

גמרא:

והוינן בה: **מאי** מה כוונת המשנה שראוה "מדברת".

זעירי אמרי: שראוה שנסתרה, ואף על פי שלא ראוה שנבעלה נפסלה לרבי יהושע, וכמבואר לקמן, היות שמעלה עשו ביוחסין.

רב אסי אמר: ראוה שנבעלה. אבל אם ראוה רק שנסתרה, אינה נפסלת לרבי יהושע.

ומקשינן לרב אסי: **בשלמא לזעירי** שהעמיד את המשנה ב"נסתרה", **היינו דקתני** מבואר היטב מה שכתבו במשנה לשון "מדברת".

אלא לרב אסי, שהעמיד את המשנה ב"נבעלה", **מאי "מדברת"?**

מדוע נקטו במשנה לשון "מדברת".

ומתריצין: המשנה רצתה לנקוט **לישנא מעליא** [לשון יפה]. וכמו שמצאנו שהפסוק נוקט לשון אכילה בהתכוונו לתשמיש. **כדכתיב [משלי] ל "אכלה, ומחתה פיה, ואמרה לא פעלתי און"**

רבן גמליאל ורבי אלעזר אומרים נאמנת.

רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיון, אלא הרי זו בחזקת בעולה לפסול כגון לנתין או לממזר עד שתביא ראיה לדבריה.

ומקשינן: בשלמא לזעירי, הסובר שרבן גמליאל ורבי יהושע חולקים גם בנתייחדה, היינו דקתני תרתי [שני אופנים] א. לסתר שהוא מקום ייחוד, ב. או לחורבה שהוא מקום זנות וסתמו לבעילה.

אלא לרב אסי, דאמר שרק בנבעלה פליגי, קשה: תרתי למה לי.

ומתריצין: חדא קתני, מדובר באופן אחד, שנכנסה לסתר דחורבה.

כלומר, שנכנסה עמו לסתר של חורבה, שסתם הדבר, שלשם בעילה נכנסו לשם.

ומקשינן: והא לסתר או לחורבה קתני? ומשמע שהם שני מקומות שונים.

ומתריצין: אין הכי נמי, תרתי קתני, אלא שצריך תרתי גם לרב אסי.

חדא, לחורבה דמתא [לחורבה שבעיר] שסתם בעילתה מאחד מבני העיר, ואפשר להעמיד שמדובר בעיר שרובה ישראל כשרים.

חדא, לחורבה דדברא [לחורבה שבמדבר] שכל העולם בכלל הספק שמא בא לכאן אחד מסוף העולם, ורוב העולם הם גוים ופוסלים אשה לכהונה בביאתם.

וצריכי להשמיענו את מחלוקת רבן גמליאל

אלא למאן דאמר שמפרש את המשנה שלדברי רבן גמליאל המכשיר בה, פוסל בבתה. ובמעוברת שאמר רבן גמליאל שנאמנת הכוונה רק כלפי עצמה ולא כלפי העובר. אם כן, מאי איכא למימר לרב אסי, מדוע נכתבו שני האופנים?!

ומתריצין: רב אסי סבר כאותו מאן דאמר הסובר שלדברי המכשיר בה, מכשיר בבתה.

אמר ליה רב פפא לאביי: לזעירי, דאמר, מאי מדברת, נסתרה. ולפי זה אפילו רק נתייחדה עם אדם אמר רבי יהושע, שלא מהימנא ונפסלת לכהונה.

קשה, האמר רב: מלקין מכת מרדות על היחוד עם אשת איש, ואין אוסרין את האשה על בעלה בשביל היחוד שנתייחדה עם אחר, שאין מחזיקים אותה שנבעלה לו.

לימא, האם נאמר שדברי רב הם דלא כרבי יהושע סובר שמשום יחוד מחזיקים אותה לנבעלת.

אמר לו אביי: אפילו תימא רבי יהושע סובר כדברי רב, שאין אוסרין על היחוד, ומה שבמשנה סובר שמחזיקים אותה שנבעלה לענין שנפסלת לכהונה, היינו משום "מעלה" שעשו ביוחסין של כהונה, שהחמירו להחזיקה שנבעלה.

ועוד מקשינן לרב אסי שהעמיד את משנתינו בראוה שנבעלה:

יג-ב מיתיבי, ראוה שנכנסה עם אחד לסתר או לחורבה, ואמרו לה מה טיבו של איש זה? ואמרה כהן הוא ובן אחי אבא הוא שמיוחס לכהונה.